

Астана қаласы
№67 гимназия

**Тұлға типтерін анықтауға арналған
«Дифференциалды-
диагностикалық
сауалнама» әдістемесі**

Е.А.Климов

«Дифференциалды-диагностикалық сауалнама» әдістемесі (Е.А.Климов)

Нұсқау: «Сіз қандай да бір оқуды бітірген соң, кез келген жұмысты орындай аласыз деп елестетейік. Бірақ егер сізге тек екі мүмкіндіктің біреуін ғана таңдау керек болса, сіз қайсысын таңдайтын едіңіз».

Сауалнама

1а.Жануарларды күту	немес е	1б.Көліктерді, құрал-жабдықтарды күту (тексеру, реттеу)
2а.Науқастарға жәрдем беру	немес е	2б.Есептеуіш машиналар үшін кестелер, схемалар, бағдарламалар құру
3а.Кітап иллюстрацияларының, плакттардың, көрсем ашық хаттардың сапасын қадағалау	немес е	3б.Өсімдіктердің күйін, дамуын қадағалау
4а.Материалдарды өңдеу (ағаш, мата, металл, пластмасса және т.с.с.)	немес е	4б.Тауарларды тұтынушыға жеткізу, жарнамалау, сату
5а.Ғылыми-танымал кітаптарды, мақалаларды талқылау	немес е	5б.Әдеби кітаптарды (немесе пьесаларды, концерттерді) талқылау
6а.Төл (кез келген жануардың төлін) өсіру	немес е	6б.Жолдастарын (немесе өзінен кішілерді) қандай да бір әрекеттерді (еңбек, оқу, спорт) орындауда жаттықтыру
7а.Суреттерді, бейнелерді көшіру (немесе музыкалық аспаптарды жөндеу)	немес е	7б.Қандай да бір жүк (көтергіш немесе көлік) құралымен – көтергіш кранмен, трактормен, тепловозбен басқару
8а. Адамдарға қажет мағлұматтарды жеткізу, түсіндіру (мәліметтік бюрода, экскурсияда және т.б.)	немес е	8б. Көрмелерді, витриналарды дайындау (немесе пьесаларды, концерттердің дайындығына қатысу)
9а.Заттарды, бұйымдарды (киім, техника), үйді жөндеу	немес е	9б. Тесттерде, кестелерде, суреттердн қателерді табу және түзету.
10а. Жануарларды емдеу	немес е	10б. Есептеулерді жүргізу
11а. Өсімдіктердің жаңа сортын шығару	немес е	11б. Өндірістік бұйымдардың (машиналар, киім-кешек, үйлер, азық-түлік) жаңа түрлерін құрастыру, жобалау
12а. Таластарды, адамдар арасындағы ұрыстарды шешу, сендіру, түсіндіру, жазалау, мадақтау	немес е	12б. Сызбалардың, схемалардың, кестелердің ісін білу (тексеру, нақтылау, ретке келтіру)
13а. Көркем өнер шығармашылығы үйірмелерінің жұмысын бақылау, зерттеу	немес е	13б. Микробтардың өмірін бақылау, зерттеу
14а. Медициналық аспаптарды, аппараттарды жөндеу	немес е	14б. Адамдарға жарақат, күйіктер кезінде медициналық жәрдем көрсету
15а. Оқиғаларды (бақыланып жатқан, көрсетіліп жатқан) көркемдеп сипаттау, бейнелеу	немес е	15б. Бақыланып жатқан құбылыстар, оқиғалар, өлшеніп жатқан обхекттер туралы нақты сипаттамалар - отчеттар

		күру
16а. Аурухана лабораториялы анализдер жасау	немес е	16б. Науқастарды қабылдау, карау, олармен әңгімелесу, ем беру
17а. Ғимараттар қабырғаларын, бұйымдардың жазықтығын бояу немесе оларға сурет салу	немес е	17б. Машиналардың, құралдардың монтажын жасау немесе оларды жинау
18а. Жолдастарын немесе өзінен кішілерді театрларға, музейлерге, туристтік жорықтарға алып баруды ұйымдастыру	немес е	18б. Сценада ойнау, концерттерге катысу
19а. Сызбалар бойынша бөлшектерді, (машиналардың, киімнің) бұйымдарды жасау, ғимараттар құру	немес е	19б. сызбаларды жасау, сызбаларды, карталарды көшіру
20а. Өсімдіктер ауруларымен, бақтың, орманның зиянды жәндіктерімен күрес жүргізу	немес е	20б. Пернелік машиналарда (жазба машиналары, теру машиналары) жұмыс істеу

«Дифференциалды-диагностикалық сауалнама» әдістемесі (Е.А.Климов)

Арналуы. Әдістеме Е.А.Климов классификациясымен сәйкестікте түрлі мамандықтарға сұрыптау үшін арналған. Жасөспірімдердің және ересек адамдардың профбағдарлануы кезінде пайдалануға болады.

Әдістеме мазмұны: зерттелуші берілген қызмет түрлерінің 20 жұбынан тек бір ғана түрін таңдау керек және парақтың сәйкес торында «+» белгісін қоюы қажет.

Нұсқау: «Сіз қандай да бір оқуды бітірген соң, кез келген жұмысты орындай аласыз деп елестетейік. Бірақ егер сізге тек екі мүмкіндіктің біреуін ғана таңдау керек болса, сіз қайсысын таңдайтын едіңіз».

Жауаптар парағы «+» белгісінің санын әр 5 бағананың біреуінде есептеуге болатындай етіп жасалған. Бес бағананың әр қайсысы мамандықтың нақты бір типіне сәйкес келеді. Зерттелуші «+» белгісінің максималды саны бар мамандық типін таңдау қажет. Бағаналар бойынша мамандықтар типтерінің атауы:

1. Адам - табиғат, мұнда еңбек объектісі тірі организмдер, өсімдіктер, жануарлар және биологиялық процестер болып табылады. Осыған кіреді: агроном, зоотехник, мал дәрігері, бағбан және орманшы.

2. Адам – техника, еңбек объектісі техникалық жүйелер, машиналар, аппараттар және установкалар, материалдар және энергия. Жатады: радиомеханик, токарь, темір ұстасы, жүргізуші, инженер.

3. Адам - адам: адамдар, топтар, ұжымдар болып табылады. Мамандықтар – қызмет ету сферасы, медицина, педагогика, юриспруденция.

4. Адам – белгілер жүйесі. Шартты белгілер, шифрлар, кодтар, кестелер еңбек объектісі болып табылады. Мұндай салада корректорлар, прогаммисттер, статисттер, экономисттер жұмыс істейді.

5. Адам – көркем бейне. Осы мамандықтардың еңбек объектісі көркемдік бейнелер, олардың рөлдері, элементтері және ерекшеліктері болып табылады. Мамандықтар: зергер, фотограф, музыкант, өнертанушы, суретші, жазушы, әртіс.

**Дифференциалды-диагностикалық сауалнамаға
жауаптар бланкісі**

1a	1б	2a	2б	3a
3б	4a	4б	5a	5б
6a		6б		7a
	7б	8a		8б
	9a		9б	
10a			10б	
11a	11б	12a	12б	13a
13б	14a	14б	15a	15б
16a		16б		17a
	17б	18a		18б
	19a		19б	
20a			20б	

Астана қаласы

№67 гимназия

Моральдық тұрақтылық тесті

“Моральдық тұрақтылық” тесті

Мақсаты: жасөспірімдерге өз өмір салтына көңіл бөлуіне, айналадағылар қалай қарайтынын білуіне мүмкіндік жасау және де мінезімен адамдарға жағымсыздық туындатпайтынын ойлау.

Уақыты: 15 минут.

Тесттің кілті

Әрбір “иә” жауабына 1 балдан беріңіз және жалпы санын шығарыңыз.

1. Мен әрқашанда сөзімде тұрамын және басқалар алдындағы міндеттерімді орындаймын.
2. Мен достарыма шын көңіліммен көмектесемін, мұны риясыз жасаймын.
3. Мен әділетсіздік көргенде, әдетте маған ол жағымсыздық тудырады.
4. Адамдардың дөрекілігі мен тәрбиесіздігі менде ыза сезімін тудырады.
5. Мен кекшіл адам емеспін, басқаларға кек сақтамаймын.
6. Мен жануарларды өте жақсы көремін.
7. Мен қарт адамдардың жасы мен даналығын құрметтеймін.
8. Басқаларға, сонымен бірге өзіме де әділ болуға тырысамын.
9. Мәселемді шешу кезінде өзгелерді ешқашан ұмытпаймын.
10. Сыйлық сыйлауды жақсы көремін, маған адамның қуанғаны ұнайды.

Нәтижені анықтау және оны өңдеу:

1 – 3 балл. Сізде өте жоғары моральдық тұрақтылық. Сіз, бұл жайында ойланбауыңыз мүмкін немесе басқа адамдардан үлгі аласыз. Бұл жағдайда сіздің жолыңыз болмаған. Егер өзгергіңіз келсе, мінезіңіз жайында ойлауыңызға кеңес берер едік.

4 – 6 балл. Сіз өмір салтыңызда негізінен қоғамда қабылданбаған моральдық нормаларға сүйенесіз. Бірақ бұл нормалар ішкі қажеттілікке айналу үшін, сізге жұмыс жасау керек.

7 – 10 балл. Сіз айналадағыларға тірек боларлық, идеал адамсыз. Бірақ, босансудың қажеті жоқ, өзіңізбен ары қарай жұмыс істегеніңіз жөн.

«МІНЕЗ ЖӘНЕ МАМАНДЫҚ»

Бағытталу – бұл жеке тұлғадағы өзгерістер мен қалыпты жағдайларда қалыптасатын тығыз және қозғалмалы, нақты орын, адамның өзінің өміріне және айналасындағыларға әсер етіп жағдайды қиындатып жіберуі мүмкін. Бұл керек кезінде психиатрға бере салатын жағдай емес, уақыты келгенде тоқталатын және өзінді тындайтын кезең: не дұрыс емес және неге назар аудару қажет. Өзіңнің ерекшеліктеріңді өзінді өзің бақылау мен өзінді алдын-ала емдеу арқылы білуге болады, күдікті әдебиеттер мен өзің жайында жайсыз жағдайларды тауыпалуға барлық кезеңде болады, оған туғандардың қысымын да қосыңыз.

Суреттеу үшін сегіз түріне сегізбұрышты қолданамыз. Әзірге олардың бұрыштарын жіктелген түрге қарай бөлеміз: демонстративті, қауіпті, эмотивті, мақсат қойғыш, педантты, қысымды, түпнұсқа. Бұл атаулар әрбір түрдің жеке ерешеліктері жалпы көрініс береді.

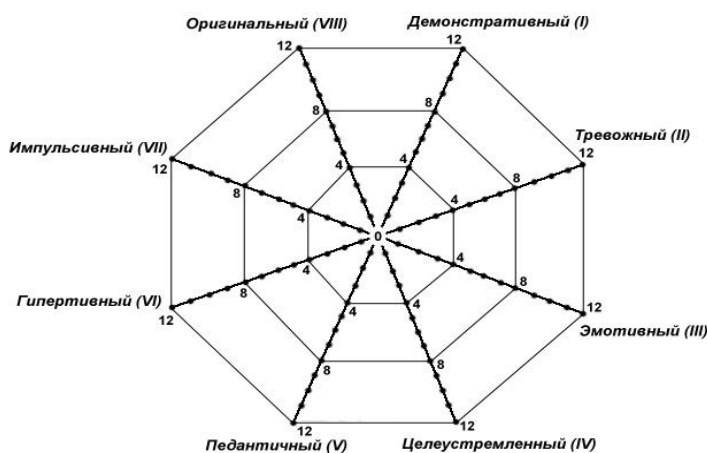
Әрбір сегіз сызықтары бойынша бір-біріне қосып, мінез жөнінде мәлімет аламыз. Сіздің пішініңіз неғұрлым сегізбұрышқа жақын болған сайын, соған сіздің мінезіңіз сәйкес. Ережедегідей адамның 2-3 "шыңы" болады. Неғұрлым ортадан қашық болса, түр соғұрлым ашық, оны кейінірек келтіреміз.

Өзіңнің мінезіңді біу үшін тесттен өтуге шақырамыз.

Жапырақты диаграмма

Сауалнамада 24 топтың бекітілуі айналамызда болып жататын адамның жарқын мінез-құлықтары көрініс береді: өзіне, басқаға, жұмыста, заттарға қарым-қатынас.

Оқуылар тесттен өтеді, нәтижелерін жапырақты диаграммадан байқайды, мінезі жөнінде түрлердің сипатталуымен танысады.

«МІНЕЗ ЖӘНЕ МАМАНДЫҚ» сауалнамасының жауап бланкісі

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1	A		Б		В		Г	
2			А	Б		В	Г	
3	A	Б			В			Г
4	A	Б		В		Г		
5		А		Б	В			Г
6			А			Б	В	Г
7	A	Б		В			Г	
8			А		Б		В	Г

9	А	Б	В			Г		
10	А		Б	В		Г		
11		А		Б	В			Г
12					А	Б	В	Г
13	А	Б		В				Г
14			А		Б	В	Г	
15		А		Б	В	Г		
16	А		Б				В	Г
17		А		Б		В		Г
18	А		Б		В		Г	
19	А		Б	В	Г			
20		А				Б	В	Г
21		А		Б	В		Г	
22	А		Б			В	Г	
23			А	Б	В			Г
24	А	Б				В		Г

«МІНЕЗ ЖӘНЕ МАМАНДЫҚ» сауалнамасы

Қолданылуы:

Бұл әдістің көмегімен өзіңнің мінезіңнің ерекшеліктерін білуге болады. Бекітуді оқыңыз және оны жалғастырыңыз, А, Б, В немесе Г төрт варианттың біреуін таңдаңыз. Таңдаған вариантыңызды бланкіде белгілеңіз.

Жауап беріп болғаннан кейін, келтірілген әріптерді әрбір баған бойынша санап, оны 8 санға төменгі жағындағы бос орындарға жазыңыз. Жапырақты диаграммада әрқайсысынан ортадан сегіз сызық қалдырып, жиналған балл бойынша алынған нүктелерді қосыңыз.

1. Адамдармен таныса отырып, мен мынадай ойға келемін, оның атын қазір ұмытып қаламын

- А) жиі
- Б) сирек
- В) жоқ, өйткені жазып аламын
- Г) мен бұл жөнінде ойламаймын

2. Мен үшін адамдардың мені қоршап жүргені өте маңызды

- А) рухани
- Б) жауапкершілікті
- В) өмірді сүйетін
- Г) тәртіпті

3. Үлкен көңілді ортада

- А) мен назардың барлығы менде болғанын жақсы көрем

- Б) мен өзімді ыңғайыз сезінемін
- В) мен әдетте сағынамын
- Г) мен қиындықпен әңгіме тақырыбын іздеймін

4. Көпшілік алдында сөйлеу – бұл

- А) өзіңді және өзіңнің қабілетіңді көрсету мүмкіншілігі
- Б) үлкен қасірет
- В) өзіңнің бастамаңды тыңдаушыларға дейін жеткізу
- Г) қарым-қаынас түрі

5. Кез-келген ортада маңыздысы

- А) ұрыс-керістің болмауы
- Б) жұмыс нәтижесі
- В) тәртіп
- Г) шығармашылықпен жұмыс істеу мүмкіншілігі

6. Жаңа адамды әдетте мен блай қабылдайын

- А) қайырымды қызығушылықпен
- Б) потенциалы мықты одақтас ретінде
- В) потенциалы мықты қарсылас ретінде
- Г) нейтральді

7. Егер маған киімнен бірнәрсе сатып алу қажет болса, мен таңдаймын

- А) ең сәнді киімді
- Б) бір қажеттіні
- В) классикалық костюм
- Г) ыңғайлы және қажетті киім

8. Менің кинодағы сүйікті жанрым

- А) мелодрама
- Б) деректі кино
- В) атыс-шабыс
- Г) фэнтэзи

9. Мен каникул немесе демалысты өткізсем деп ойлаймын

- А) қандай да бір экзотикалық елде
- Б) тыныш, елсіз жерде
- В) жақын адамдарыммен бірге
- Г) достарымның ортасында саяхаттаумен

10. Менің ойымша, көп уақытымды босқа өткіземін

- А) өзіме
- Б) басқа адамдарға
- В) жұмысқа, оқуға
- Г) көңіл көтеруге

11. Мен дүкенге барғанда, мен

- А) көп тауарлардың арасынан ұзақ уақыт ештеме таңдай алмаймын
- Б) не сатып алу керектігін, нақты білемін
- В) сатып аламас бұрын, тауарды салыстырамын және бағалаймын
- Г) қолыма не түссе, соны сатып аламын

12. Егер мен миллионер болсам, онда

- А) өз байлығымды көбейтер едім
- Б) ештеңеге тоқтам бермес едім
- В) ақшамды бүлдірмес едім
- Г) ғылым мен өнерге байланысты жобаларды қаржыландырамын

13. Мен мына жұмыстарды мүмкіншіліктері бар деп бағалаймын

- А) атақты адамдармен араласу
- Б) ештеңе үшін жауап бермеу
- В) жауапты шешімдер қабылдау
- Г) шығармашылық тапсырмаларды шешу

14. Мені қажеттіліктері жоғары жұмыстар қызықтырады

- А) адамдарды еліктіретін
- Б) жұмыс жүргізудегі нақтылық және ұқыптылық
- В) әртүрлі адамдармен тіл табысу әдістері
- Г) күштер мен шешімділік

15. Маған мына сөздер жақынырақ

- А) "Үздігі – жақсы жаудан"
- Б) "Мақсат құралды айғақтайды"
- В) "Сен, бірақ тексер"
- Г) "Өмір сүргің келсе – ұша біл"

16. Мені мына жұмыстар қызықтырады

- А) аниматор
- Б) дәрігер
- В) әскери
- Г) ғалым

17. Айналамдағылар мені үнемі былай ойлайды

- А) идеалды орындаушы
- Б) жақсы ұйымдастырушы
- В) ортаның жүрегі
- Г) бастамалардың қозғаушысы

18. Мнің негізгі пішінім - бұл

- А) ұнауға талпыныс
- Б) көңіл бөлісу
- В) дәлдік
- Г) ашушаңдық

19. Өмірдегі бастысы

- А) даңқ
- Б) махаббат
- В) билік
- Г) тазалық

20. Мені жиі

- А) ертеңгі күн ойландырады
- Б) энергия толықтырады
- В) түрлі ұсақ-түйек мазасыздандырады
- Г) қызықты бастамалар келеді

21. Маған қиын

- А) шешім қабылдау
- Б) басқа адамдардың қызығушылығын есепке алу
- В) қолданудан алыс кету
- Г) өзімнің сезімдерімді бақылау

22. Туылған күн мен үшін, бәрінен бұрын мүмкіндіктер

- А) өзінді еске алу
- Б) өз өмірің жөнінде ой қозғау
- В) достарыңмен көңіл көтеру
- Г) сыйлықтар алу

23. Шығармашылық жоспарда менің көңілімді аударатын

- А) медицина және білім
- Б) басқару және бизнес
- В) бақылау және баға
- Г) өнер және ғылым

24. Киім таңдауда мен, бәрінен бұрын

- А) осы мезгілдегі сәнді түсті таңдаймын
- Б) қоңыр түстер немесе көгіс
- В) ашық, жарқын түстерді таңдаймын
- Г) жалпы мен түске мән бермеймін

Түрлерді сипаттау.

1. Демонстративті түр

Демонстративті балалар ашық қимыл қозғалыста, олар сүйе біледі және ұнауға тырысады, барлық назарды өзіне аударуға тырысады. Бұл түрдегі жасөспірімдер әртістік қабілетке бейім, ойлары мен қылықтары ерекше, бірақ олар өз іс-әрекеттерінің қалдыратын себебіне мән бермейді, шыдамдылық пен көп күш қажет ететін әдістемелік жұмысқа қабілетсіз. Олар жеңіл байланыс орнатады, бірақ басқа адамдармен қарым-қатынасқа тереңдемейді және басқаны түсінуге тырыспайды.

Демонстративті мінезге әртістік қабілет қажет, өз батырларына ену міндеттеледі. Оқытушы, саясаткер, қоғам қайраткері демонстративті мінезге ие, өздерінің бастамаларын тыңдаушыларына дейін жеткізеді. Бірақ, бұндай мінез кәсіби жетістікке жетудің нәтижесі болып саналмайды, талант және қабілет, сонымен қатар шыдамдылық пен еңбексүйгіштік осы мінездегі адамдарға жиі жетіспейді. Жақсы, нәтижеге жету үшін жауапкершілікті, өзін-өзі бақылауды, өзін сынауды білу қажет және басқа адамдарға көңіл аударып, бастаған істі аяғына дейін жеткізу қажет.

2. Қауіпсіз түр.

Бұл топтағы адамдар сезімтал жүйке жүйесімен, кері әсер ететін жағдайларды алдынала көре алатын, бірақ жағдайға аса мән беріп қарамайтын, белгілі бір себептерсіз уайымдамайды. Олар қауіптенбейді және байқамайды, барлығының өзіне назар аударғанын қаламайды, өзгерістен қашады. Есесіне олардың жауапкершілік сезімі ерте қалыптасқанмен, олардың шешім қабылдап таңдау жасауы қиын.

Мамандық таңдауда өздерінің мүмкіншіліктерін дұрыс бағалай алмайды.

Қауіпсіз түрдің өкілдері ұқыпты, орындаушы және нақты, жетістікке жету жолында айтушылардың нақты құрастырылған жұмыстарын орындайды, тұрақты жағдайда аз ғана адамдармен байланысады: ғылыми жұмыс, іс жүргізу, мәтінмен және табиғат объектілерімен жұмыс, қол еңбегі, ұқыптылықты талап ететін, ұсақ, бірқалыптылықтықпен, бір жүйемен жұмыс жүргізеді.

3. Эмотивті түр.

Эмотивті балалар және жасөспірімдер үлкен ортаны, азартты, жүгірмелі ойындарды жақсы көрмейді. Ашық және ақжарқын олар кімді жақсы білсе, солармен ғана болады. Эмотивті жасөспірімдер байланыста анықтап, үнемі жақын болатындықтан өз қатарластары арасында бейімделуі қиындау. Жанжалға сирек барады, ренішті өзінде сақтайды, оны сыртқа білдірмейді. Оларда міндет сезімі ерте қалыптасады, өздеріне және айналадағы адамдарға деген адамгершілік талабы өте жоғары. Жауапкершілігі мен еңбексүйгіштігіне қарай, олар қабілетті, неғұрлым талапты қатарластарын басып озады.

Эмотивті тұлғалар неғұрлым білімге, тәрбиеге, кеңесші, қызмет көрсету, әлеуметтік жұмысқа байланысты мамандықтар таңдайды. Эмотивтер өнер мен табиғатқа байланысты жұмыстарда өздерін жақсы сезінеді.

4. Мақсатқойғыш түр. Еңбексүйгіштігі мен адалдығына орай мақсатқойғыш тұлғалар көп карьералық жетістіктерге жетеді. Айналадығылардың пікірі оларды қызықтырмайды – олар өздерінің дұрыс екендіктеріне сенімді болғандықтан, өзгелерді де сендіреді.

Көптеген шенеуніктер, әскербасылар, саясаткерлер және қоғам қайраткерлері, қағаз жүзіндегі және қағаз жүзіндегі емес көшбасшылар мақсатқойғыш түрге жатады. Бұл топтағы адамдар түрлі ортада жағымды, ұйымдастырушылық қабілетке ие, олар тәртіпті және өздерінің сезімдерін қадағалай алады.

Бірақ мақсатқойғыш адамдарға біреудің қайғысына ортақтасу, өзгені тыңдау және оның орнына өзін қоя білу, көмек көрсету, шығармашылық ойлам жетіспейді, бірақ шығармашылық қызмет пен әлеуметтік жұмыстарда жетістікке жетеді.

5. Педантипті түр.

Бұл түрдің адамдары заңды тыңдайтын, сондықтанда кез-келген заң бұзушылыққа қатал қарайды, кейде өздерінің талаптарын қағаз жазуға дейін апарады. Олар дәл уақытылы және ұқыпты, тазалыққа көп уақыт бөледі, жұмыстың тәртібі мен сапасына қарайды, жұмыстың дұрыс орындалғанына күдік келтіреді, өзін және өзгелерді жиі қайта тексереді. Ұқыптылық пен қайта тексеру сенімсіздікке және үнемі өзін бақылауда ұстауға әкеледі.

Олар көшбасшылыққа ұмтылмайды, жанжалдардан бұғып қалады күтпеген жаңалықтарды сүймейді, әсірелемейді, сондықтанда терең ойланатын және өзінше шешім қабылдайтын жарқын өкілдер бұған сәйкес келмейді. Бірақ таолардың орыдаушылығы, тынымсыз еңбекке дайындығы, қалыптасқан тәртіпке мойынұсынғыштығы, қолдану жүйелерін сақтауы жоспарлы-экономикалық қызметте өте қажет, кеңсе қызметкері, шенеунік, қауіпсіздік қызметінің қызметшісі, әскери, қызметкерлермен жұмыстағы маман сәйкес келеді. днако их исполнительность, готовность заниматься рутинной работой, умение подчиняя.

6. Гипертимді түр.

Гипертимдерде жоғары өмірлік тонус, жақсы аппетит и дұрыс ұйқы, олар өздерінің қатарластарын физикалық дамуда басып озады, физикалқ жүктемелерді оңай жеңеді.

Гипертимдер өз қатарластары арасында қағаз жүзіндегі емес көшбасшылыққа ұмтылады, өздеріндегі күшке, батылдыққа, тапқырлыққа, өзін құрбан етуіне орай оңай жетеді. Әрқашан жақсы көңіл-күй және жоғары өмірлік тонус өзінің қабілеттері мен мүмкіншіліктеріне жағымды жағдай жасайды.

Тиімді жұмыс түрлі жобаларға бастамашы болуға, жұмысты тиімді орындауға, ақпарат беру мен іс-шараларды, тауарлардың тұсаукесерлері мен қызметке әсер етеді.

Жұмыста жетістікке жету үшін жауапкершілікті, өзін-өзі бақылауды, өзіне сыни көзқарасты және басқа адамдардың қажеттіліктеріне назар аударуды талап етеді, жұмысты басынан аяғына дейін жеткізу қажет.

7. Импульсивті түр.

Импульсивті жасөспірімдер атлеттік дене пішінімен және үлкен физикалық күшімен ерекшеленеді, сондықтан спортта жоғары нәтижелер көрсетеді.

Бұл түрдің адамдары белсенді тұлғалық позицияға ие, жоғары ізденістік белсенділікпен нәтижеге бағыттталып, тез шешім қабылдайды. Олар батыл және шешімді, басқалар оны құрмет тұтады, өзіне жауап бере алады, жағдайдың ушығып кетуінен қорықпайды, өзінің әсерімен ықпал ете алады, өзінің жұмысына тұтастай беріледі, басқа жұмысқа қиындықпен бұрыла алады.

Бұл қасиеттер өз мамандығында жеңіске жетуге мүмкіншілік береді, өзіне күш жұмсауды, қолдануды нақты сақтауды талап ететін жағдайлар қажет: спорт, экстремальды түрлер, ауыл шаруашылығы, өндіріс, күзет қызметі. Кейде мынадай қызмет түрлері: иілгіштік, бірге уайымшылдық, басқаларды да тыңдай білу, оны өзінің орнына қоя білу, көмек көрсету жатады (білім, әлеуметтік жұмыс); өзгеше ойлау (ғылым, өнер).

8. Жекедара түр.

Бұл түрдің адамдары әртүрлі тапсырмаларда ерекше шешімдер таба біледі. Олар көптеген адамдардың талғамына сынмен қарайды, өзінің ішкі ритміне сәйкес өзінің құндылықтарымен өмір сүреді. Құбылыстар мен шаруа аз мөлшерде, рухани сәйкестік пен идеялар әлемі неғұрлым әсер етеді.

Жекедара түр өкілдерінің қызығушылықтары мен мүмкіншіліктері басқа түрлер үшін қол жеткізсіз. Өзгеше ойлау, ішкі дүниесінің дамуы және жоғары жұмыс қабілеті өнер мен ғылымда жетістікке жетуге мүмкіншілік береді, соның ішінде Интернет-технологиялар, жаңалықтар ашуға, өнертапқыштыққа жол ашады. Кейде олар басқа адамдардың жағдайын түсіне бермейді, қиын уақытта өзінің сезімдерін білдірмейді, қарым-қатынаста нашар.